

Soila Salonen

TUKIHENKILÖN VAIHDON MALLINTAMINEN

Täydennyskoulutuskeskus
Autismin kirjon erikoistumisopinnot
2010

TUKIHENKILÖN VAIHDON MALLINTAMINEN

Salonen, Soila
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Autismin kirjon erikoistumisopinnot
Toukokuu 2010
Ohjaaja: Nieminen, Hanna
Sivumäärä: 26
Liitteitä: 2

Asiasanat: autismi, tukihenkilötoiminta, osallistaminen, vuorovaikutuksen haasteet

Tämän kehittämistehtävän aiheena oli mallintaa toimiva tukihenkilön vaihtaminen. Aihe tuli ajankohtaiseksi kun olin itse jäämässä pois tukisuhteesta ja autistinen tukiasukas tarvitsi uuden tukihenkilön tilalleni. Päätin toteuttaa vaihdon tukiasukkaalle mahdollisimman stressittömällä tavalla ja otin tukiasukkaan mukaan prosessiin.

Tavoitteina kehittämistehtävässä oli 1) tukihenkilön vaihdon mallintaminen, 2) tukiasukkaan äänen tuominen esiin vaihdon yhteydessä ja 3) tukiasukkaan osallistaminen vaihtoon liittyen. Vaihtamisprosessi ja kehittämistehtävän teko lähtivät käyntiin syksyllä 2009, vaihto itsessään suoritettiin alkuvuodesta 2010. Vielä keväällä 2010 seurasin, miten uusi tukisuhde lähti käyntiin, jotta sain kuvan siitä, oliko vaihto ollut onnistunut.

Kehittämistehtävän teoreettisessa osassa käsittelen tukihenkilötoimintaa, vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kanssakäymisen haasteita, osallisuutta sekä hiljaisen tiedon siirtämistä ja perehdytystä. Teoriaosuuden pohjana käytin alan ammattikirjallisuutta.

Tehtävän empiirisessä osassa kerroin vaihtamisprosessin kulusta, perehdytyksen toteutuksesta sekä tukihenkilöehdokkaiden ja tukiasukkaan mielipiteitä vaihtamisprosessista.

Vaihdon mallintaminen onnistui hyvin ja uusi tukisuhde on lähtenyt käyntiin hienosti, ilman turhaa tukiasukkaan kuormittamista stressillä. Mallinnuksen ollessa nyt valmis, sitä on helppo lähteä käyttämään soveltaen myös muissa tilanteissa. Uskon, että työorganisaationi Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä pystyy käyttämään mallinnusta hyväkseen muissa yksiköissä tukihenkilöiden vaihdoissa ja sovellettuna myös muunlaisissa vaihdoissa. Toivon myös, että kehittämistehtäväni avaa niiden ihmisten silmät, jotka mahdollisesti vielä kyseenalaistavat autistien tarpeen jatkuviin ja muuttumattomiin olo- ja ihmissuhteisiin.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUKIHENKILÖTOIMINTA.....	5
3 VUOROVAIKUTUKSEN JA SOSIAALISEN KANSSAKÄYMISEN HAASTEET .	7
3.1 Autismin kirjo ja kuntoutus pähkinänkuoressa.....	7
3.2 Lapsuusiän autismi.....	8
3.3 Vuorovaikutus ja viestiminen	8
3.4 Sosiaalinen kanssakäyminen.....	10
3.5 Digitaalinen vuorovaikutus viestinnän helpottajana	12
4 OSALLISUUS	13
5 HILJAISEN TIEDON SIIRTÄMINEN JA PEREHDYTYKSEN.....	14
5.1 Tiivistelmän sisältö	15
5.2 Raporttikooste tiedon välittäjänä.....	17
5.3 Uuden tukihenkilön ajatuksia perehdytyksestä.....	17
6 PROSESSIN KUVAUS	18
7 TUKIASUKKAAN ÄÄNI JA TUKIHENKILÖEHDOKKAIDEN AJATUKSIA.....	21
7.1 Mielipiteitä ensimmäisestä kohtaamisesta	21
7.2 Tukiasukkaan kuuleminen ja odotukset tulevaisuuden suhteen.....	23
8 POHDINTA	25

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tässä kehittämistehtävässä käyn läpi tukihenkilön vaihtamista autistiselle henkilölle. Itse jäin työstäni äitiyslomalle ja tilalleni autistisen tukiasukkaan tukihenkilöksi oli saatava joku, jonka kanssa tukiasukkaalla lähtisi heti sujumaan hyvin. Tällaiset asiathan eivät ole vain henkilökemioista kiinni. Olennaista on, että vaihtotilanne tehdään mahdollisimman stressittömäksi ja autisteille tärkeistä henkilöstruktuurista ja rutiineista pidetään vaihtoprosessin aikana kiinni. Tuttu henkilö ja samanlaisina toistuvat toimintatavat luovat autistille turvallisuuden tunnetta, jolloin stressi ei kasva liian suureksi sietää (Ikonen 1998, 171-172). Juuri näiden asioiden vuoksi ryhdyin mallintamaan tukihenkilön vaihdosta. Kun vaihdos tehdään tukiasukkaalle mahdollisimman helpoksi, ei turvallisuuden tunne välttämättä katoa.

Käytän tekstissä termejä tukihenkilö ja tukiasukas. Aivan yhtä hyvin voisin toki käyttää termejä omaohjaaja ja asiakas. Tukiasukkaan kanssa olemme kuitenkin mieltäneet itsemme aina tukiasukkaana ja –henkilönä, joten käytän mieluummin näitä käsitteitä tässä kehittämistehtävässä. Tukihenkilöehdokkailla tarkoitan niitä henkilöitä, jotka olivat ehdolla minun seuraajikseni. Uudesta tukihenkilöstä puhun kun viitataan tukihenkilöehdokkaaseen, jonka tukiasukas on jo valinnut minun seuraajakseni.

Idea kehittämistehtävääni oli oikeastaan jo valmiina kun aloitin autismin kirjjon erikoistumisopinnot. Työyhteisössäni tukihenkilön vaihtaminen oli ajankohtaista kehittämisideoita pohdittaessa ja tuntui tarpeelliselta tehdä siitä myös kehittämistehtävä. Itse päädyin tukihenkilöksi nopeasti ja sen suuremmin vaihtamisia ajattelematta. Silloin organisaatiomme suhde tukiasukkaaseen oli kuitenkin muutenkin vielä hyvin tuore. Minä ehdin työskennellä tukihenkilönä kuitenkin melkein 1,5 vuotta ja suhteemme oli jo muodostunut tiiviiksi ja luottavaiseksi. Sen vuoksi ajattelin, että on tärkeää ottaa tukiasukas mukaan tukihenkilönvaihtoprojektiin ja kehittää vaihtoprosessia samalla.

Ajatuksena oli mallintaa tukihenkilön vaihtamisprosessia niin, että vaihtaminen kävisi tukiasukkaalle mahdollisimman helpoksi ja tilanne olisi mahdollisimman stressitön. Tarkoitus ei kuitenkaan ollut keksiä jotain aivan uutta ja ihmeellistä tapaa työskennellä

ihmisten kanssa, saati kehitellä ainutta oikeaa tapaa vaihtaa tukihenkilöä. Sen sijaan tavoitteena oli löytää mahdollisesti oikea tapa vaihtaa tukihenkilöä juuri tämän tukiasukkaan kohdalla ja mahdollistaa siten mallin käyttö soveltaen myös muissa tapauksissa. Apuna tehtävän toteuttamisen suunnittelussa käytin hyväkseni kurssitovereita ja luennoitsijoita, työkavereitani ja esimiestäni sekä tietenkin itse tukiasukastani.

Kehittämistehtäväni tavoitteiksi asetin vaihtoehdon mallintamisen tukihenkilön vaihdosta, tukihenkilön äänen esille tuomisen vaihtoprosessissa sekä tukihenkilön osallistamisen vaihtoon liittyen.

Suurena haasteena kehittämistehtävässäni koin olevan perehdytyksen, varsinkin hiljaisen tiedon jakamisen uudelle tukihenkilölle. Sen vuoksi olen käsitellyt sitä osana teoriapohjaa. Teoriaosuudessa käsittelen myös tukihenkilötoimintaa, autismia ja autisteilla erityisesti ilmeneviä vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kanssakäymisen ongelmia sekä osallisuutta. Osallisuuden olen ottanut teoriaosuuteen jo pelkästään kehittämistehtäväni tavoitteiden vuoksi, joista enemmän seuraavassa luvussa. Kehittämistehtävän käytännön osuudessa käyn läpi vaihtoprosessin kokonaisuudessaan, auki kirjoitan tukiasukkaan haastattelut sekä tukihenkilöehdokkaiden ja uuden tukihenkilön mielipiteitä prosessista. Seuraavassa luvussa käsittelen tukihenkilötoimintaa.

2 TUKIHENKILÖTOIMINTA

Tukihenkilötoiminnan tehtävänä on auttaa ihmisiä, joilla syystä tai toisesta luonnolliset sosiaaliset verkostot ovat päässeet hajoamaan tai olleet aina puutteellisia, rakentamaan ja vahvistamaan yhdessä tukihenkilön kanssa näitä verkostoja. Tukihenkilötoiminta ei ole hoitoa, ei terapiaa eikä kotipalvelua. Näin määrittelee Lehtinen (1994, 14.) tukihenkilötoiminnan ja osuu aivan oikeaan eritellessään sen, että toiminta ei ole hoitoa, terapiaa tai kotipalvelua. Itsellenikin on osunut kohdalle tilanteita, joissa tuettava odottaa minun hoitavan asian hänen puolestaan, vaikka tarkoitus on todella olla vain tukena tilanteessa ja antaa tuettavan itse tehdä asiat alusta loppuun. Olen myös kiemurrellut useasti tieni ulos tilanteesta, jossa minun oletettiin siivoavan. Apuna ja koordinaattorina olen toki ollut jos tuettava on tarvinnut siivouksessa apua, mutta siivous itsessään ei ole tuki-

henkilön tehtävä. Tukihenkilön tehtävä sen sijaan on huolehtia tapaamisten asianmukaisesta sisällöstä ja siitä, että myös tukiasukas tietää, minkä vuoksi tukihenkilö siellä on.

Tukihenkilötoimintaa tarjoaa moni eri taho. Perinteisesti sen ajatellaan usein olevan vapaaehtoistoimintaa, joka kohdistuu mm. lastensuojelun asiakkaisiin, syöpäpotilaisiin tms. Tukihenkilötoiminta, jota minä edustan, on kuitenkin hieman erilaista siinä mielessä, että se on osa muuta työtäni. Saan siitä palkkaa ja se ei ole vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Perusperiaatteet molemmissa tukihenkilötyöskentelytavoissa ovat kuitenkin aivan samat. Tukihenkilön on ennen kaikkea tarkoitus mennä tuettavan arkeen mukaan ja antaa tarvittava tuki siellä. Sitoutuminen on myös tärkeä osa tukihenkilötoimintaa, koska usein tuettavat ovat muutenkin elämässään kokeneet hylätyksi tulemista tai heillä on ongelmia elämässä tai elämänhallinnassa, jolloin jatkuvat ihmissuhteet ovat hyvin tärkeitä tulevaisuuden ja itseluottamuksen kannalta. Tukihenkilötoimintaa leimaa siis arkielämä ja sitoutuminen. Henkilökohtaiset kokemukset ovat arkielämää, joita ei ongelmitta voi siirtää ammattityöntekijän vastaanotolle. Ne on hyvä käsitellä tässä ja nyt, ajassa ja paikassa, missä ne syntyvät eli tuettavan omassa elinympäristössä. (Lehtinen 1994, 14.)

Kuten sanottua sitoutuminen tukisuhteeseen on erittäin tärkeää. Tässä kehittämistehtävässä käsitelen kuitenkin tukihenkilön vaihtamisprosessia, koska omalle kohdalleni osui tilanne, jossa olen pakotettu pitämään taukoa tukiasukassuhteesta. Kuten Helenius ja kumppanit toteavat, tukisuhteen voi tietenkin myös lopettaa, jos oma elämäntilanne niin vaatii, mutta silloin asia pitää valmistella huolellisesti. (Helenius ym. 2004, 22.) Kehittämistehtävässäni pyrinkin juuri siihen, että tukisuhteen lopettaminen sujuu mutkattomasti ja tukiasukkaalle suurta stressiä aiheuttamatta. Tukisuhteen voi toki lopettaa kumpi osapuoli vain. Jos tukihenkilö lopettaa suhteen, on asia hyvä ottaa puheeksi mahdollisimman nopeasti sen tultua tietoon. Kummassakin tapauksessa on hyvä käydä läpi lopettamiseen tai keskeyttämiseen johtavat syyt. (Helenius ym. 2004, 16.) Vuorovaikutuksen tukiasukkaan ja tukihenkilön välillä tulisi muutenkin olla kunnossa. Vuorovaikutuksen haasteista lisää seuraavassa luvussa.

3 VUOROVAIKUTUKSEN JA SOSIAALISEN KANSSAKÄYMISEN HAASTEET

Tässä luvussa kerron autismin kirjosta ja autismin kirjon henkilöillä ilmenevistä vuorovaikutuksen ja sosiaalisen kanssakäymisen haasteista. Kertominen näistä on tässä kehittämistehtävässä tärkeää, koska tukiasukkaallani on lapsuusiän autismi ja hänen suurimmat haasteet liittyvät juuri näihin osa-alueisiin.

3. 1 Autismin kirjo ja kuntoutus pähkinänkuoressa

Autismin kirjo tarkoittaa autismia ja autismin kaltaisia oireyhtymiä. Siihen kuuluvat:

- lapsuusiän autismi
- Aspergerin oireyhtymä
- Rettin oireyhtymä
- disintegratiivinen kehityshäiriö
- epätyypillinen autismi. (Autismi- ja aspergerliitto ry)

Autismi on keskushermoston neurobiologinen kehityshäiriö. Se huomataan lapsella usein siinä vaiheessa, kun lapsen tulisi alkaa harjoitella puhumista ja muuta vuorovaikutusta. Autistit vastaanottavat ja käsittelevät aistien tuomaa informaatiota aivoissaan poikkeuksellisesti tai puutteellisesti, mikä vaikeuttaa eri tavoin autistien elämää. Autismi aiheuttaa rajoitteita, jotka ovat yksilöllisiä. Autismi näkyy kaikilla kuitenkin samoilla alueilla eli kontaktissa muihin ihmisiin sekä puheen ja motoriikan kehityksessä. Autismi voidaan yleisimmin havaita lapsen ollessa 2-5-vuotias. (Autismi- ja aspergerliitto ry) Myös tukiasukkaallani on autisteille tyypillisiä ongelmia, erityisesti ne näkyvät hänellä kontakteissa muihin ihmisiin. Hänellä on tärkeitä ihmissuhteita elämässä vähän, ihmisiin on vaikea tutustua ja vieraille ihmisille on lähes mahdoton puhua. Lisää näistä ongelmista kerron myöhemmin tässä luvussa.

Autismi on elinikäinen tila, siitä ei voi ns. parantua, mutta autistista henkilöä voidaan kuitenkin kuntouttaa. Kuntoutus on haastavaa senkin vuoksi, että se on yksilöllistä, jokaisen autistisen henkilön kohdalla hieman erilaista. (Kerola ym. 2000,11.) Kuntoutuksen avulla voidaan selvästi vähentää autistista käyttäytymistä ja parantaa autististen

henkilöiden elämänlaatua. Kuntoutuksen ansiosta autistit voivat saavuttaa itsenäisyyttä ja parempaa elämänlaatua. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 168.) Oikean kuntoutusmuodon löytää vain tutustumalla kuntoutujaan, kokeilemalla ja harjoittelemalla erilaisia kuntoutusmenetelmiä. Autismikuntoutuksen menetelmistä en kuitenkaan lähde kertomaan sen enempää tässä kehittämistehtävässä. Lähinnä haluan nostaa esille, että tukihenkilötoiminta on yksi varteenotettava ja hyvä kuntoutusmuoto.

3.2 Lapsuusiän autismi

Tässä kehittämistehtävässä keskityn tarkastelemaan vuorovaikutuksen haasteita lapsuusiän autismin kannalta, koska tukiasukkaallani on diagnosoitu juuri se. Hänellä autismi ilmenee erityisesti oman elämän hallinnan heikkoutena ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kömpelytenä.

Alun perin Kannerin autismiksi kutsuttu tunnetaan nykyään lapsuusiän autismina (Wikipedia). *Maailman terveysjärjestön, WHO:n diagnostisessa luokituksessa (ICD-10 1992) lapsuusiän autismi kuuluu laaja-alaisten kehityshäiriöitten luokkaan, ja sen pääoireitten kuvaus on tiivistettynä seuraava:*

-Sosiaalisen kanssakäymisen poikkeavuutta, esimerkiksi: Vastavuoroisuuden puutetta sosioemotionaalisisessa toiminnassa

-Kommunikatiivisten valmiuksien vaikeuksia, esimerkiksi: Taitamattomuutta vastavuoroiseen keskusteluun osallistumisessa. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 170.)

Juuri näiden vaikeuksien vuoksi olisi tärkeää, että autistien ympärillä työskentelevät ihmiset eivät koko ajan vaihdu. Kun autisti on yhden henkilön kanssa saanut kommunikointiyhteyden ja vastavuoroisen kanssakäymisen yhteyden auki, voi hänen olla hyvin vaikea sopeutua siihen, jos yhtäkkiä hänen kanssa työskentelevä henkilö vaihtuukin. Seuraavassa kappaleessa kerron lisää vuorovaikutuksen haasteista.

3.3 Vuorovaikutus ja viestiminen

Sosiaalinen toimintakyky pitää sisällään monia asioita. Se on toisten ihmisten kanssa suoriutumista, tilannesidonaisuutta, herkkyyttä vaatimuksille, persoonallisuuden piir-

teitä ja sosiaalisten suhteiden hallintaa. Se on myös kykyä kuunnella ja ymmärtää eli kykyä vuorovaikutukseen. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 222.) Nyt käsittelen sosiaalisen toimintakyvyn vuorovaikutuksellista osaa tukiasukkaani vuorovaikutuksen haasteiden valossa.

Tukihenkilö/-asukas suhteessa yksi tärkeimmistä asioista on avoimen vuorovaikutuksen sujuminen. Jos vuorovaikutuskanava ei ole tukihenkilön ja –asukkaan välillä auki, ei työskentelyssä silloin päästä puusta pitkälle. Viestintä saattaa kuitenkin olla haasteellista, varsinkin, jos toinen osapuoli on autisti. Viestien tuottaminen ja viestinnän vastaanottaminen vaativat paljon. Joillekin vuorovaikutustilanteista saattaa tulla jopa stressiä aiheuttavia tilanteita ja ne voivat joillekin autisteille aiheuttaa suurta ahdistusta. (Silvennoinen 2004, 28.)

Avautumisen myönteisyyttä voidaan perustella monella tavalla. Yksi keskeinen perustelu on se, että avautumisen kautta henkilö saa palautetta itsestään. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 68.) Avoimen vuorovaikutuksen korostusta on kuitenkin myös kritisoitu. Sosiaaliset järjestelmät ovat jatkuvassa kommunikatiivisessa tilassa ja järjestelmä kokonaisuutena toimii, vaikka jotkut osallistujat olisivatkin ajoittain vaiti. Kuten todettu edellä viestintä vuorovaikutustilanteissa voi myös tuottaa ongelmia, se ei vain poista niitä. Tietyntyylinen tai liiallinen viestintä ja kommunikointi voi muuttua esimerkiksi hälyksi, joka häiritsee muuta viestintää. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 65.) Lisäksi avautumisesta johtuva palautteen saanti voi pelottaa autistia. Hän ei ehkä huonon itsetunnon vuoksi uskalla kuulla palautetta itsestään, jonka vuoksi sulkeutuu entisestään.

Toinen syy, miksi viestiminen voi olla autistille ongelmallista, on sen ennakoimattomuus. Suurelle osalle autisteista ennakoitavuus ja rutiinit ovat hyvin tärkeitä ja elämän sujuvuuden kannalta välttämättömiä. Monelle autistille olisi varmasti helpompaa jos heille voitaisiin antaa valmiit vuorosanat viestintätilannetta varten. (Silvennoinen 2004, 30.)

Hyvä vuorovaikutus edellyttää sellaista ilmapiiriä, jossa henkilö kokee olonsa turvallisiksi. Tämän luomiseksi vuorovaikutuskumppanin on oltava luotettava ja hänellä tulee olla aikaa kuunnella, mitä henkilö kertoo. Tällaisessa ilmapiirissä lisääntyy autistisen henkilön halu ja rohkeus kommunikointiin. (Kerola ym. 2009, 66.) Kuunteleminen on-

kin tärkeä osa vuorovaikutusta autistin kanssa. Yksi tärkeimmistä asioista kuuntelemisessa on hiljaa pysyminen. Tukiasukkaani osaa sen hienosti ja välillä huomaa itse, että täytyy muistaa olla myös hiljaa, eikä täyttää puheella jokaista hetkeä. Hiljaisuus voikin olla joidenkin mielestä painostavaa ja hiljaa pysyminen vaikeaa, mutta erityisesti autistien kanssa työskenneltäessä olisi tärkeää muistaa kärsivällisesti odottaa, vaikka vastausta ei kuuluisikaan heti. Vastaamiseen tarvittavaa rohkeutta saattaa täytyä odottaa hetken ja jos siihen päälle koko ajan höpöttää jotain, ei vastausta välttämättä koskaan kuulu. (Silvennoinen 2004, 24.) Toiset ovat myös hitaasti lämpenevää tyyppiä, eli vaikka on jotain asiaa, uskalletaan se sanoa vasta tukitapaamisen lopussa tukihenkilön tehdessä jo lähtöä, vaikka muuten on kyllä juteltu paljonkin niitä näitä.

3.4 Sosiaalinen kanssakäyminen

Autismin kirjon aikuisen sosiaalista verkkoa tulee laajentaa suunnitelmallisesti, koska se saattaa olla hyvin niukka. Erilaiset rajoitteet kielellisessä kommunikoinnissa saattavat haitata sosiaalisten tilanteiden harjoittelua ja epäonnistumiset voivat vähentää rohkeutta, joiden vuoksi ihmissuhteet jäävät vähiin. Kuitenkin myös autistin ihastuvat, rakastuvat ja haluavat ystäviä. Kaikki tarvitsevat ihmiskontakteja elämäänsä. (Kerola ym. 2009, 206.) Vuorovaikutustaidoiltaan heikot autistitkin tarvitsevat vuorovaikutuksen mahdollisuuksia ja tunteen siitä, että hänen aikuisuutensa ja asemansa kommunikoivana henkilönä säilyvät (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 10).

Tukihenkilönä olen ajanut eteenpäin tukiasukkaani sosiaalisen verkon laajentumista. Täytyy muistaa, että ketään ei voi pakottaa mihinkään, mutta on hyvä antaa vaihtoehtoja, vaikka kaikkia ideoita ei aina toteutettaisikaan. Olen mielelläni lähtenyt tukiasukkaani kanssa ulos hänen asunnostaan, jotta hän saisi kontakteja muihin ihmisiin ja uskaltaisi paremmin asioida eri paikoissa. Olemme harjoitelleet esimerkiksi kaupassa ja lääkärissä asioimista sekä totutelleet vain ihmisten ympäröimänä olemista. Aina täytyy kuitenkin pitää mielessä, että totuttelusta ei ole mitään hyötyä jos autistilla on tilanteessa koko ajan huono olo. Epämukava olo toki saattaa välillä olla, mutta ei niin paljon, että tilanteeseen ei halua koskaan enää palata uudelleen.

Vuorovaikutuksen haasteista tukiasukkaallani on mm. vaikeus puhua vieraiden ihmisten kanssa. Vaikka hän tietäisi mitä kuuluu sanoa, saattaa hän mennä ns. lukkoon esimerkiksi lääkäriin ilmoittautuessa. Myös palaveritilanteet ovat hyvin vaikeita erityisesti siksi, koska kaikki huomio kiinnittyy juuri häneen ja tällöin viestiminen on hänelle hyvin vaikeaa. Erityisesti virallisten asioiden hoitaminen puhelimesta on hänelle hankalaa ja asiat saattavatkin jäädä tekemättä jos ainoana vaihtoehtona on puhelimesta asiointi.

Elämässä syntyy usein stressitilanteita, joista tulee selviytyä. Varsin yleisen käsityksen mukaan eri toimintatilanteissa esiintyvät vaatimukset ovat hallittavissa joko henkilökohtaisten tai sosiaalisten voimavarojen eli resurssien avulla. Sosiaaliset voimavarat riippuvat ihmisen kytkennöistä toisiin yksilöihin, ryhmiin ja yhteisöihin. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 208.) Kun ihminen altistuu pitkäaikaisstressille, saattaa tuloksena olla jatkuva elimistön hälytystila, joka voi edelleen saada aikaan immuunijärjestelmän lamautumisen sekä pitkän ajan kuluessa sairauksien vastustuskyvyn heikkenemisen. Voidaan olettaa, että sosiaalinen tuki saattaisi ehkäistä tällaista kehitystä. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 212.) Esimerkkinä tästä voisi tukiasukkaastani kohdalla olla tilanne, jossa hänellä meni helposti montakin vuotta ilman kipeänä oloa tai lääkärissä käymisen tarvetta. Kun hän sai tietää, että tukihenkilö on vaihtumassa eli tietynlainen pohja hänen sen hetkisestä elämästään muuttuisi dramaattisesti, alkoi lääkärille tulla asiaa.

Sosiaalista vuorovaikutusta tapahtuu monilla tasoilla. Kaikkein yksityisintä on se sosiaalinen vuorovaikutus, jossa ihminen on sisäisesti erilaisten sosiaalisten mielikuvien kanssa. Tämä prosessi on olennainen osa sosiaalistumisprosessia ja kulttuurisen viitekehityksen ylläpitoa. Pääosa ihmisen rooleista ja ryhmäjäsenyyksistä toimii mielikuvien kognitiivisella tasolla. Sosiaalinen tuki on esimerkiksi vaikutuksiltaan tietoa tuen olemassaolosta ja saatavuudesta tarpeen tullen. Se, että toiset ihmiset eivät tietyllä hetkellä konkreettisesti ole mukana, ei ole mikään sosiaalisen vuorovaikutuksen ehto. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 225.) Tukiasukkaalleniikin monesti riitti haasteellisissa tilanteissa se, että hän tiesi minun olevan saatavilla jos hän minua tarvitsee. Minun ei tarvinnut välttämättä olla edes paikan päällä, mutta se, että tukihenkilöni tiesi minun olevan vain puhelinsoiton päässä rauhoitti häntä niin, että hän saattoi selvitä itselleen hyvinkin haasteellisista tilanteista.

3.5 Digitaalinen vuorovaikutus viestinnän helpottajana

Nykyaikana on ns. normaalista vuorovaikutuksesta siirrytty enenevässä määrin ja nopealla aikataululla digitaaliseen vuorovaikutukseen (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 288-289). Tämä on useimpien (hyvätasoisten) autistien mielestä vain hyvä asia. Vuorovaikutusongelmista kärsivän autistin voi olla helpompi viestiä digitaalisten kanavien kautta kuin kasvotusten.

Digitaaliseksi vuorovaikutukseksi voidaan kutsua kaikkea kaksisuuntaista, digitaalisten laitteiden avulla tapahtuvaa vuorovaikutusta. Sitä on esimerkiksi sähköpostin välityksellä tapahtuva viestintä, virtuaaliyhteisöissä keskusteleminen tai jutustelu digitaalisella matkapuhelimella. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 290.) Digitaalinen vuorovaikutus on perusmuodossaan kuitenkin kahden henkilön välistä vuorovaikutusta, joka nojautuu usein pelkkään kirjoitettuun tekstiin. Tällainen vuorovaikutus on usein ilmaisullisesti suppeaa. Äänensävyä tai äänenvoimakkuutta ei voi käyttää ilmaisun tehostajana, kuten puheessa. Myös eleet ja ilmeet, joilla on merkitystä kasvokkain oltaessa, puuttuvat. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 291.) Nämä kaikki voi silti olla autistille edelleenkin helpotus. Viestin ollessa kirjallisessa muodossa, voi sen ottaa kirjaimellisesti, eikä tarvitse miettiä mitä henkilö tarkoittaa jos kasvoniilmeet ja sanat ovatkin ristiriidassa. Esimerkiksi jos henkilö valehtelee olevansa onnellinen, mutta ei kasvoiltaan näytä onnelliselta, on autisti ihmeissään. Mutta nettikeskustelussa ei tätä ongelmaa ole. On helppo kirjoittaa olevansa onnellinen vaikka ei ole ja autistin on helppo se uskoa, koska hänen tarvitsee tulkita vain se kirjoitus.

Reaaliaikainen verkkokeskustelu tai sähköpostiviestintä on usein myös sisällöltään melko niukkaa. Viestit ovat lyhyitä ja toisinaan melko huolimattomasti kirjoitettuja. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 291.) Viestien lyhyys on useimmille autisteille myös vain plussaa, kunhan asian ydin tulee esille. Toiset autistit hukkaavat helposti mikä asiassa oli ydin, jos viestit tai puhetulva ovat kovin runsaita.

Tukiasukkaani suosii digitaalista vuorovaikutusta monen muun autistin tapaan. Hänelle on luonnollista keskustella sähköpostin tai chat-palstojen välityksellä. Puhelimenkin välityksellä hänen viestimisensä on luonnollisempaa kuin kasvokkain jo senkin vuoksi,

että silmiin katsominen keskusteltaessa on hänelle haastavaa. Tapaamisten lisäksi me kommunikoimme keskenämme jonkin verran sähköpostin välityksellä, mutta erityisen paljon puhumme puhelimessa.

4 OSALLISUUS

Osallisuus itseään koskevaan päätöksentekoon ja suunnitteluun on tärkeää. Sitä pidetään mm. inhimillisenä ja moraalisenä oikeutena sekä nykyään myös yksilön velvollisuutena ja voimavarana yhteiskunnalle. (Gretschel 2002, 32.) Osallistuminen on yksilön mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä, sen tapahtumiin ja ihmisiin, sekä ottaa vastuuta itseltään (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 22). Syyt haluun osallistua asioihin voivat olla moninaiset. Tämän kehittämistehtävän kannalta oleellimmat syyt ovat, henkilökohtaisen muutoksen tarve ja pyrkimys muokata ympäristöä sopimaan paremmin omiin tarkoituksiin. (Gretschel 2002, 32.)

Osallisuus on parhaimmillaan vuorovaikutteista suunnittelua. Se vaatii kuitenkin osallistujatahoilta avointa asennoitumista ja halua sekä rohkeutta kohtaamaan uusia tilanteita ja käyttämään vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Gretschel 2002, 44.) Osallistaessani tukiasukasta, minunkin oli pysyttävä avoinna hänen päätöksilleen ja ajatuksilleen, vaikka olisin itse ollut eri mieltä asioista. Idea osallistamisesta kuitenkin on se, että asiakas itse tietää minkälainen tapa on hänelle luonnollisin.

Aina ei kuitenkaan voi olettaa, että muutoksen tarpeessa oleva henkilö osaisi itse tuoda esille oman halunsa osallisuuteen. Sosiaalialalla kaikki eivät välttämättä itse edes tiedosta muutoksen tarvetta ilman ulkopuolista apua. Osallisuustoiminnan tärkein asia onkin aikuinen tilannetaitoinen ihminen (Gretschel 2002, 54). Tässä kehittämistehtävässä se tarkoittaa tukihenkilöä, joka osoittaa tukiasukkaalle osallisuuden tarpeen ja kannustaa tukiasukasta osallisuuteen. Jos henkilö ei syystä tai toisesta ole kykenevä täydelliseen osallistumiseen, on vaihtoehtona aina osittainen osallistuminen, jolloin häneltä ei vaadita täyttä suoritusta (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 24). Minä ratkaisin asian niin, että annoin tukiasukkaalle vaihtoehtoja resurssiemme mukaan, miten prosessin voi hoitaa ja hän sai vaihtoehtoja itsenäisesti päättää miten haluaa edetä. Ainoa asia, jossa tu-

kiasukkaalla ei ollut osuutta tässä vaihtoprosessissa oli perehdyttäminen, josta kerron lisää seuraavassa luvussa.

5 HILJAISEN TIEDON SIIRTÄMINEN JA PEREHDYTYKSI

Hiljainen tieto- käsite voidaan määritellä melkein pä yhtiä monella tavalla kuin on ihmisiä. Sitä on vaikea määritellä tyhjentyvästi, vaikka se jossain taustalla säätelöekin ihmisen toimintaa. Tässä kehittämistehtävässä tarkoitan hiljaisella tiedolla kuitenkin merkityksellistä tietoa, jota on vaikea kuvata sanallisesti. (Koivunen 1997, 78; Toom ym. 2008, 59.)

Otan hiljaisen tiedon esille, koska se on hyvin helposti häviävää ja varsinkin yksintehtävässä työssä on hyvin tärkeää, että hiljainen tieto saadaan vietyä eteenpäin seuraavalle työntekijälle. Vaikeaa tästä tavoitteesta tekee se, että hiljainen tieto on nimenomaan näkymätöntä tietoa, sitä mitä emme osaa kuvata symboleina ja sanoina. Kuitenkin juuri näkymätön tieto on tärkeintä tietoa, koska se on jokapäiväistä arkeamme. Se on sidottu toimintaan tietyssä tilanteessa, ympäristössä tai toiminnossa. (Koivunen 1997, 78; Toom ym. 2008, 128, 188.)

Yhtenä suurimmista haasteista tukihenkilön vaihtamisessa koin olevan hiljaisen tiedon siirtämisen uudelle tukihenkilölle. Ihanteellinen tapa hiljaisen tiedon periytymiselle olisi mielestäni ollut sellainen, että uusi tukihenkilö olisi seurannut minun työskentelyäni tukiasukkaan kanssa sivusta jonkin aikaa ja tilanteista olisi keskusteltu jälkeenpäin yhdessä. Kyseessä olisi ollut siis eräänlainen mestari-oppipoika suhde (Toom ym. 2008, 32). Tällainen mentorointi (Toom ym. 2008, 203) olisi siis ihanteellisin tapa hiljaisen tiedon siirtymisen kannalta. Kuitenkin, tukihenkilösuhteen hyvin henkilökohtaisen luonteen vuoksi tällainen työskentelytapa saattaisi olla jopa epäluonnollisen tuntuista.

Alun perin tarkoitukseni oli siis perehdyttää uusi tukihenkilö tukityöhön muun työn ohella, mutta kävi kuitenkin niin, että kyseinen henkilö aloitti itse työt vasta kun minä olin ollut työelämästä pois jo parisen viikkoa. Saimme oltua uuden tukihenkilön kanssa

samaan aikaan töissä vain puolikkaan päivän, jolloin muun työn ohella ehdittiin hieman käymään läpi tukihenkilötoimintaa juuri tämän tukiasukkaan kohdalla.

Koska hiljainen tieto ja osaaminen siirtyvät olemalla ja toimimalla ilman sanoja, yhdessä elämällä (Toom ym. 2008, 206), jouduin keksimään toisen tavan perehdyttää tukihenkilö asiakkaan kanssa toimimiseen mahdollisimman hyvin. Emme myöskään pystyneet tekemään yhdessä toista vierailua tukiasukkaan luo, mitä olin suunnitellut. Niinpä päätin ottaa erilaisen lähtökohdan hiljaisen tiedon siirtämiseen ja esille tuomiseen, ja aloin muuttamaan sitä sanoiksi (Toom ym. 2008, 208). Tällaisen ulkoistamisen avulla on mahdollista muuttaa hiljaista tietoa havaittavaksi (Yliruka 2000, 34). Ryhdyin siis kirjaamaan ylös suurin piirtein kaiken, mitä tukiasukkaasta tiesin. Keräsin kansioon viimeisimpiä sähköpostikeskusteluja, joita olin käynyt tukiasukkaan asioissa yhteistyökumppaneiden kanssa. Laitoin sinne esitteitä ja vinkkejä siitä, mitä olimme hänen kanssaan suunnitelleet tulevaisuudessa tekevämme yhdessä. Lisäksi tein kahden sivun tiivistelmän siitä, kuka hän on ja mitä olemme yhdessä tehneet. Tämä tiivistelmä yhdessä raporttikoosteen kanssa olivat tärkeimmät tiedon lähteet, jotka jätin jälkeeni uudelle tukihenkilölle. Vaikeinta oli välittää uudelle tukihenkilölle ne asiat ja toimintatavat, jotka olin tukiasukkaan kanssa havainnut toimiviksi. Seuraavissa kappaleissa avaan tiivistelmän ja raporttikoosteen sisältöjä enemmän.

5.1 Tiivistelmän sisältö

Tiivistelmää lähdin tekemään kirjaamalla ylös kaikkein tärkeimmät tiedot, joita ilman työtä tukiasukkaan kanssa on mahdotonta lähteä tekemään. Rajasin tärkeimmät asiat perustietojen lisäksi viiteen eri osa-alueeseen, jotka olivat juuri kyseisen tukiasukkaan kannalta oleellisia. Osa-alueet, jotka minä valitsin tiivistelmään olivat *1) perustiedot, 2) yleistä, 3) liikunta, raha ja siisteys, 4) tukitapaamisten kaava, 5) luonteenpiirteet sekä 6) tulevaisuus.*

Tämän kehittämistehtävän tarkoitus on olla mallinnuksena muillekin tukihenkilövaihdoksille ja kannattaa pitää mielessä, että alueet, jotka minä olen valinnut omaan tukiasukkaaseeni liittyen, eivät välttämättä ole oleellisia jonkun toisen henkilön kohdalla. Uuden tukihenkilön perehdytyksen osa-alueet kannattaa valita niin, että ne näkyvät

asukkaan elämässä mielellään viikoittain jos ei päivittäin. Näin varmistetaan, että mukana ovat oleelliset tiedot asukkaasta, eikä uudelle tukihenkilölle tule tietoähkyä jo tiivistelmää lukiessa. Seuraavaksi esittelen tarkemmin mainitsemieni osa-alueiden sisältöä.

Perustiedot - kohdassa olivat tukiasukkaan koko nimi, osoite, puhelinnumero ja sähköpostiosoite sekä syntymäaika. Sitten lähdin kirjaamaan asukkaasta tietoa, jonka koin asettuvat alaotsikon ”yleistä” alle. Tämän otsikon alle kuvailin mm. sitä millainen tukiasukas on, mitä hän harrastaa, millaiset hänen sosiaaliset suhteensa on, kerroin pikkuisen tukiasukkaan historiaa ja sosiaalityöntekijän yhteystiedot.

Seuraaviksi alaotsikoiksi valitsin aihepiirejä, jotka tavalla tai toisella olivat tukiasukkaalle tärkeitä tai sitten keskeisiä meidän yhteisellä taipaleellamme. Näitä otsikoita olivat *liikunta, raha ja siisteys*. Jokaisesta kuvailin lyhyesti tukiasukkaan suhtautumista kyseisiin asioihin. Nämä aihealueet koin tärkeiksi laittaa tiivistelmään sen vuoksi, että uusi tukihenkilö tietäisi vähän, mitä asioita olemme tukiasukkaan kanssa käyneet läpi ja harjoitelleet sekä mitkä asiat ovat tukiasukkaalle itselleen tärkeitä.

Seuraavaksi kerroin lyhyesti tukitapaamisistamme. Kuvasin, kuinka usein ja kuinka kauan kerrallaan yleensä olemme tavanneet, sekä sen mitä tapaamisissa on yleensä tehty. Tätä en laittanut tiivistelmään sen vuoksi, että uudet tukihenkilön pitäisi tehdä juuri samoja asioita ja juuri samalla tavalla. Vaan sen vuoksi, että uusi tukihenkilö tietää mistä lähteä liikkeelle. Toisaalta, on mielestäni erittäin hyvä uudelle tukihenkilölle, että hän tietää miten on toimittu, koska muutosta on autistiselle tukiasukkaalle tulossa muutenkin jo niin paljon, että on luultavimmin parasta aloittaa tapaamiset samalla kaavalla, kuin aiemmin on ollut. Muuten saattaa muutosta olla tukiasukkaalle jo liikaakin.

Erittäin tärkeänä aiheena tiivistelmässä pidin kertomusta tukiasukaan luonteenpiirteistä. Koska hän on autistinen, on hänellä tiettyjä luonteenpiirteitä jotka tulee tietää ja hyväksyä, jotta hänen kanssaan saa muodostettua toimivan tukisuhteen. Tämän otsikon alle kirjoitin paljon esimerkiksi tukihenkilön tavoista kommunikoida, jotta hyväksi havaitut toimintatavat periytyisivät myös uudelle tukihenkilölle.

Vielä viimeiseksi aihealueeksi tiivistelmään otin tulevaisuuden. Tukihenkilönä työni on luonnollisesti tulevaisuuteen tähtäävää, jonka vuoksi tukiasukkaan kanssa paljon keskusteltu ja suunniteltu yhdessä tulevaisuutta. Tässä kohtaa siis kerroin mitä tukiasukkaalla oli suunnitelmissa aivan lähitulevaisuuden suhteen. Pidemmän aikavälin suunnitelmista laitoin tietoa kokoamaani kansioon erikseen, kuten jo edellä kerroinkin. Tulevaisuus-otsikon alle päätin vielä kirjoittaa lyhyesti siitä, miten minä toivoisin, että tapaamisten ja yhteydenpidon kanssa toimittaisiin vaihdon jälkeen.

5.2 Raporttikooste tiedon välittäjänä

Työpaikallani on käytössä sähköinen raportointimenetelmä. Sinne kirjaan jokaisen tukiasukaskäynnin jälkeen mitä olemme tehneet tai keskustelleet tai onko jotakin poikkeavaa tapahtunut. Olen kirjannut myös puhelut ja sähköpostiliikennettä sinne, jos niissä on tullut esiin jotain kirjaamisen arvoista. Tietyin väliajoin näistä kirjauksista tulee tehdä raporttikooste. Viimeisimmän raporttikoosteen tein erityisesti sitä silmällä pitäen, että olin itse jäämässä pois ja uusi tukihenkilö oli tulossa tilalle.

Raporttikoosteessa tiivistyy mukavasti parille kolmelle sivulle koko aika, jonka meidän organisaatio on tukiasukkaan kanssa työskennellyt. Koosteessa on ainoastaan asioita, jotka ovat jollain tapaa merkittäviä työskentelyn tai tukiasukkaan elämän kannalta kokonaisvaltaisesti. Päivittäisessä/ viikoittaisessa raportissa voi taas olla jo uudelle tukihenkilölle turhaa tietoa, vaikka se on ollut tärkeää minulle aikanaan.

5.3 Uuden tukihenkilön ajatuksia perehdytyksestä

Kyselin kevään aikana uudelta tukihenkilöltä hänen mielipidettään perehdytyksen suhteen. Hän koki perehdytyksen hyväksi vaikka kasvokkain ehdittiin nähdä vain kerran. Tämän yhden tapaamisen aikana kuitenkin ehdin perehdyttää häntä jonkin verran suullisesti. Yritin kertoa sanallisesti mahdollisimman paljon sellaista hiljaista tietoa, jota on vaikea saada kirjallisesti ulos. Uusi tukihenkilö on käyttänyt hyödykseen sähköistä raportointijärjestelmää ja sen koostetta, mutta erityisen hyödylliseksi, jopa loistavaksi hän luonnehtii tiivistelmää, jonka tukiasukkaasta tein.

Uusi tukihenkilö koki perehdytyksen laaja-alaiseksi, vaikka kasvokkain emme ehtineet olemaan paljon. Kasvokkain tehdyn perehdytyksen hän koki hyväksi sen vuoksi, että siinä tuli ilmi ns. epävirallista tietoa, jota ei virallisiin papereihin välttämättä kirjoiteta. Voisin kutsua tätä tietoa ns. mutu-tiedoksi. Raporttikooste oli hänen mielestään hyödyllinen, koska siitä näki helposti ajankohtaiset tiedot ja sellaiset tärkeät asiat, jotka tulevat tukihenkilölle pian tehtäväksi tukiasukkaaseen liittyen. Hän ei myöskään kokenut, että perehdytyksestä olisi jäänyt mitään puuttumaan tai, että jotain olisi tullut turhaan. Perehdytyksen jälkeen työskentely oli siis sujuvaa aloittaa, eikä hänen tarvinnut kysellä lisätietoja. Myöskään tietoähkyä ei päässyt tulemaan. Seuraavassa luvussa kerron siitä prosessista, joka johti uuden tukihenkilön valintaan ja perehdytykseen.

6 PROSESSIN KUVAUS

Tukihenkilön vaihtamisprosessi alkoi elokuun lopussa niin, että kerroin hyvissä ajoin tukiasukkaalle jääväni itse pois tehtävästä joksikin aikaa äitiysloman vuoksi. Keskustelimme samalla myös siitä, että tilalleni tulee joku muu, mutta sijaista ei vielä tiedetä. Lokakuussa keskustelin tukiasukkaan kanssa enemmän jo käytännön tasolla asioista. Kyselin, miten hän haluaisi hoitaa tukihenkilön vaihtamisen ja kerroin erilaisista vaihtoehtoista. Mahdollisia vaihtoehtoja olivat, että määräämme hänelle uuden tukihenkilön tai sitten, hän sai itse valita muutamasta vaihtoehdosta sopivimman tukihenkilön itselleen. Vaihtoehdot määräytyvät organisaatiosta lähtöisin, koska tulevan tukihenkilön pitää olla organisaation palkkalistoilla. Tukiasukas halusi päästä itse vaikuttamaan tulevaan tukihenkilöön, joten päädyimme esimieheni kanssa valitsemaan kolme mahdollista vaihtoehtoa tulevaksi tukihenkilöksi.

Keskustelin tukiasukkaan kanssa siitä, miten hän haluaa tavata tukihenkilöehdokkaat. Hän halusi tavata ehdokkaat yksitellen, omassa kodissaan niin, että minä olen jokaisessa tapaamisessa mukana. Vaihtoehtoina olisi ollut mm. tapaaminen minun työpaikallani tai kaupungilla kahvilassa, kaikki yhdessä tai yksitellen sekä minä paikalla tai en paikalla. Aloimme kuitenkin tukiasukkaan toiveiden mukaisesti järjestää tapaamisia hänen luokseen yksi tukihenkilöehdokas kerrallaan.

Lokakuun lopussa oli ensimmäinen tapaaminen ja marraskuun puolivälin tienoilla kolmas ja viimeinen tapaaminen. Katsoimme parhaaksi, että tapaamiset eivät ole aivan peräkkäin, jotta tukiasukkaalla olisi aina tapaamisten jälkeen muutamia päiviä aikaa pohtia tapaamista ja mahdollisesti kohdanneita henkilökemioita. Lisäksi aikaa täytyi löytyä myös tukiasukkaan ja minun keskinäisille ”normaaleille” tukiasukastapaamisille, jolloin pääsimme kahdestaan keskustelemaan vaihdon aiheuttamista tuntemuksista sekä uusien henkilöiden antamista ensivaikutelmista. Itse ajattelin, että näin tilanteesta ei tule tukiasukkaalle liian stressaava, kun tahti vaihdoksessa on rauhallinen.

Viimeisen tukihenkilöehdokastapaamisen jälkeen annoin tukiasukkaalle kaksi viikkoa aikaa miettiä, kenet vaihtoehtoista hän haluaisi jatkavan tukihenkilönään. Sillä välin jatkoimme omia tavanomaisia tapaamisiamme, mutta emme niiden aikana erityisemmin ottaneet esille tukihenkilön vaihdosta. Kahden viikon kuluttua keskustelimme tukiasukkaan päätöksestä. Heti tapaamisten jälkeen hän oli hyvin varma tulevasta päätöksestään ja olisi silloin jo voinut kertoa kenet valitsee. Mietittyään kaksi viikkoa päätös ei kuitenkaan ollut enää niin päivän selvä. Hän oli siis saanut aikaa omien ajatustensa kanssa, eikä päättä pahkaa valinnut viimeisintä ehdokasta, koska se oli päällimmäisenä mielessä. Nyt keskustelimme tovin valinnan vaikeudesta sekä valinnan perusteista. Se, että tukiasukas joutui oikeasti pohtimaan valintaansa, vakuutti minut siitä, että hän valitsee juuri itselleen parhaan vaihtoehdon. Itse otin tietenkin osaa keskusteluun, mutta varoin johdattelemasta keskustelussa tukiasukkaan mielipiteitä mihinkään suuntaan, vaan korostin, että päätöksen tulisi olla juuri hänen tekemänsä. Vielä viime hetkellä tukiasukas olisi halunnut päästä helpommalla ja jättää valitsematta kahden ehdokkaan välillä. Hän jopa ehdotti kahden tukihenkilön vuorottelemista, koska pelkäsi tekevänsä virheellisen valinnan. Ajatteli, josko toinen henkilö olisikin ollut hänelle parempi vaihtoehto. Tämä kommentti yllätti minut aivan täysin, koska asukas on jokseenkin epäsosiaalinen ja arka tutustumaan uusiin ihmisiin. Se, että hän olisi ollut valmis avaamaan kotinsa ovet, ei vain yhdelle, vaan kahdelle uudelle ihmiselle oli aivan ennenkuulumatonta. Käytännön toimivuuden kannalta kahden tukihenkilön idea ei kuitenkaan ollut mahdollinen toteuttaa. Lopulta päätös oli tehty ja sain ilmoitettua siitä sekä esimiehelleni, että tulevalle tukihenkilölle.

Päätöksen tehtyään jäi tukiasukas vielä pohtimaan päätöstään ja sitä oliko se oikea. Hän pohdiskeli asiaa yhteisillä tapaamisillamme ja kaipasi selvästi rauhoittelua siitä, että päätös on ollut hyvä. Tiedon saatuaan myös tuleva tukihenkilö osasi alkaa valmistautua tulevaan tehtäväänsä. Tämä tapahtui lähinnä niin, että aloin perehdyttämään häntä parhaalla mahdollisella tavalla, joka siinä tilanteessa oli mahdollista.

Koko vaihtoprosessin ajan ja silloinkin vielä kun vihdoinkin jäin äitiyslomalle, tukiasukkaan asenne vaihtoon oli jotenkin vähättelevä. Hän arvosti kyllä kovasti vaihdon eteen tehtävää työtä, mutta itselleen tyypilliseen tapaan, asetti kyseenalaiseksi sen, tarvitseeko tilalle yleensä kukaan tulla ketään. Aina kun tuli puhetta tukihenkilön vaihtamisesta, alkoi hän pohtia, että ei sen kai niin väliä olisi vaikka ei ketään edes tulisi. Omasta mielestään tukiasukas voisi olla jonkin aikaa vaikka ilmankin tukihenkilöä.

Vaihtamisesta kuultuaan tukiasukas alkoi myös heti puuhamaan itselleen menoja siksi ajaksi kun minä olisin poissa. Hän alkoi etsiä matkoja ja koulutuksia, jotka edellyttivät pitempää poissaoloa hänen asuinkunnastaan. Tämä johtui osaksi siitä, että autistina muutokset ja uudet asiat ovat hänelle hyvin vaikeita. Varsinkin uusiin ihmisiin tutustumisen hän kokee ahdistavana. Itsesuojeluvaisto alkoi siis pelata, vaikka vaihdosta koettiin tehdä hänelle mahdollisimman helppo ja stressitön tilanne. Sosiaalinen paine tuntui hänestä kuitenkin hyvin suurelta ja hän saikin lyhytkestoisen koulutuspaikan muualta, jonka vuoksi uusi tukihenkilösuhde alkoi kaukotutustumisella puhelimitse ja sähköpostitse.

Huolimatta tukiasukkaan epäilevästä asenteesta alussa, on suhde lähtenyt uuden tukihenkilön mielestä hyvin käyntiin. Tapaamisia on ollut pitkästä välimatkasta huolimatta jonkin verran ja yhteys puhelimitse ja sähköpostilla on toiminut hienosti. Luottamus ja hyvä kommunikointiyhteys on jo muodostunut ja he pystyvät yhdessä suunnittelemaan jo tulevaisuuttakin. Tarkemmin tukiasukkaan mielipiteitä ja kommentteja käyn läpi seuraavassa luvussa.

7 TUKIASUKKAAN ÄÄNI JA TUKIHENKILÖEHDOKKAIDEN AJATUKSIA

Keväällä 2010 otin yhteyttä kahteenkin kertaan uuteen tukihenkilöön sekä kahteen muuhun tukihenkilöehdokkaaseen. Otin selvää siitä, millainen vaihtamisprosessi oli uuden tukihenkilön mielestä, sekä mitä tukiasukkaan tapaamisessa olisi kenties voinut tehdä toisin hänen ja muiden tukihenkilöehdokkaiden mielestä. Päätin myös tehdä tukiasukkaalle haastattelun siitä, miten vaihto on hänen mielestään onnistunut. Haastattelin tukiasukasta ennen poisjääntiäni kasvokkain ensimmäisen kerran ja uudelleen keväällä hieman muunnelluilla kysymyksillä ja sähköpostin välityksellä (liitteet 1 ja 2). Tukiasukkaalle haastatteluilla pyrin nimenomaan saamaan tavoitteitani mukailleen hänen ääntään kuuluviin vaihdon tiimoilta. Tietenkin tarkoituksena oli myös saada selville asioita, jotka ovat sujuneet hänen mielestään hyvin ja mitkä huonosti, jotta mallia voisi tulevaisuudessa vielä kehittää paremmaksi.

7.1 Mielenpitoja ensimmäisestä kohtaamisesta

Ensimmäinen tapaaminen tukiasukkaalle kanssa oli tukihenkilöehdokkaiden mielestä hieman vaivaannuttava. Heille tuli sellainen olo, kuin olisi ollut näyttillä ja kilpailisi muiden kanssa, että kuka on paras. Ei siis ehdokkaalle mitenkään mukava tapahtuma. Tukiasukkaalle tilanne oli kuitenkin ihan mukava, eikä hänelle tullut ollenkaan sellaista oloa kuin hän olisi ollut näyttillä. Hän sai olla omassa turvallisessa kodissaan ja mikä tärkeintä sai tavata kaikki ehdokkaat ja päättää itse kenet haluaisi tukihenkilökseen. On harmi, että tilanne ei ehdokkaalle ollut mukava, mutta koin, että sen verran täytyy tukihenkilöehdokkaalle mukavuudesta uhrata, jotta tukiasukkaalle vaihtoprosessi olisi mahdollisimman mukava ja sujuva. Tilanne saattoi kyllä muokata tukihenkilöehdokkaiden käyttäytymistä, jos he tunsivat olonsa epämiellyttäväksi ja siten vaikuttaa ehdokkaalle ja asukkaalle välisiin kemioihin. Tämä saattoi taas aiheuttaa päänvaivaa tukiasukkaalle sopivimman tukihenkilön valinnassa, kun hän ei tiedä, tunsivatko kaikki olonsa omaksi itsekseen tapaamisen aikana.

Tukihenkilöehdokastapaamiset osoittautuivat muutenkin mielipide-eroja esiin tuovaksi asiaksi. Tukiasukas oli tapaamisten jälkeen sitä mieltä, että olisi ollut parempi, jos minä en olisi ollut ollenkaan mukana tapaamisissa, vaikka alussa keskustelimme siitä ja silloin hän halusi minun olevan paikalla. Lopulta hänestä tuntui, että olin siinä vähän kuin keskustelun välittäjänä, eikä hän minun ollessa paikalla itse osannut suhtautua tilanteeseen niin, että olisi osannut lähteä keskustelemaan tai kyselemään paljon mitään. Hän koki, että ehdokkaan olisi pitänyt olla keskustelun ylläpitäjänä, jolloin minua ei tietenkään olisi siinä tarvittukaan. Yritin olla tapaamisissa mahdollisimman huomaamaton ja yritin olla puuttumatta keskustelun etenemiseen. Molemmat osapuolet kuitenkin selvästi tukeutuivat minuun hiljaisten hetkien koittaessa. Tukihenkilöehdokkaat olivatkin sitä mieltä, että minun läsnäoloni oli ehdottomasti tarpeen. Tilanne oli sinänsä ehdokkaille jo vaikea ja olisi ollut heidän mielestään vielä vaikeampi jos he olisivat joutuneet menemään yksin aivan tuntemattoman ihmisen kotiin ns. arvioitavaksi. Tukihenkilöehdokkaat huomauttivatkin, että olisi heille ollut mukavampaa jos tapaaminen olisi ollut esimerkiksi vaikka kahvilassa, kodin intiimin luonteen vuoksi. Tätä tukiasukas ei kuitenkaan ollut halunnut, vaan hän nimenomaan toivoi, että tapaamiset ovat hänen kotonaan.

Tukiasukkaan mielestä tapaamisiin olisi voinut valmistautua paremmin. Hän olisi tykännyt, että olisi ollut esimerkiksi jonkinlainen valmis keskustelurunko tai tukikysymyksiä. Olin kertonut hänelle hiukan etukäteen ehdokkaista, mutta hän olisi kaivannut vähän lisää tietoa, koska kaikista en osannut kertoa edes kaikkia perustietoja, kuten ikää, koska en itsekään ollut heitä kaikkia koskaan tavannut. Myös ehdokkaita pyrin valmistamaan tapaamisiin kertomalla tukiasukkaasta joitain perustietoja etukäteen. He kokivatkin olevansa paremmin valmistautuneita tapaamiseen kuin tukiasukas, koska tukiasukkaasta osasin kertoa kaiken tarpeellisen. Ehdokkaat kokivat, että oli helpompi keskustella ja kysellä tukiasukkaalta asioita, kun vähän tiesi hänestä etukäteen. Toisaalta, olisiko sittenkin parempi, ettei toisen käden tietoa tulisi juurikaan, vaan ehdokas saisi kysellä tarvitsemansa tiedot suoraan tukiasukkaalta.

Uusi valituksi tullut tukihenkilö toivoi lisäksi, että olisimme ehtineet tapaamaan kolmesta vielä ainakin kerran ennen minun poisjääntiäni. Se olisikin ollut tarkoituksena jos resurssit ja työaikajärjestelyt olisivat antaneet myöten. Tukiasukas puolestaan toivoi, että tapaamisia kaikkien kanssa olisi alun perinkin ollut useampi, jotta valinta olisi ollut helpompi suorittaa.

Loppupeleissä kysymys on siis siitä, kenelle haluaa tilanteiden olevan mukavimpia ja helpoimpia. Itse olen sitä mieltä, että ammattinsa osaava ihminen sietää kyllä hetken epämukavuuttakin ja pystyy silti olemaan suurin piirtein oma itsensä. Autistilta tätä ei kuitenkaan aina voi odottaa. Kehittämistehtäväni tavoitteenakin oli tukiasukkaan osallistaminen sekä vaihdon suorittaminen hänelle mahdollisimman kuormittamattomalla tavalla.

Vielä tärkeä asia, jonka tukiasukas toi esille, oli minun jääviyteni ehdokkaiden ja tukiasukkaan tapaamisissa. Tukihenkilöehdokkaista tunsin yhden etukäteen ja muita en ollut edes koskaan nähnyt. Tästä siis muodostuu ristiriita tukiasukkaan silmissä, koska minulla juttu luisti paremmin tutun ehdokkaan kanssa ja täten tukiasukas sai hänestä varmasti positiivisemmän mielikuvan heti alkuunsa. Tukiasukas kyllä tiesi, että tunsin vain tämän yhden ehdokkaan etukäteen, mutta on vaikea ajatella millainen hän olisi ollut ehdokastapaamisessa, jos me emme olisi koskaan ennen tavanneet. Toisaalta hän mietti valintaansa hyvin tarkkaan varmistaakseen, ettei tee valintaansa sen perusteella, että ehdokas vaikutti mukavalta, koska tunsin minut.

7.2 Tukiasukkaan kuuleminen ja odotukset tulevaisuuden suhteen

Tukiasukas koki tullessaan koko vaihtoprosessin aikana hyvin kuulluksi. Hän totesi haastattelussa, että äärimmäisyyksiin ei voi mennäkään ja resurssit huomioon ottaen oli tyytyväinen siihen, kuinka hyvin sain toteutettua hänen toiveitaan. Oli mm. tyytyväinen siihen, että sai ehdokkaita uudeksi tukihenkilöksi, sai tavata heidät ja vielä valitakin aivan itsenäisesti uuden tukihenkilön. Vaihtoehtoja hän olisi halunnut vielä enemmän, mutta esimiehen kanssa päätimme rajoittaa ehdokkaat kolmeen, eikä useampi ehdokas resurssien puolestakaan olisi ollut oikein mahdollista.

Kysyin tukiasukkaalta millainen hän toivoisi meidän suhteemme olevan vaihdon jälkeen. Hän jäi miettimään voiko meillä yleensäkkään olla suhdetta poissaoloni aikana. Totesimme sen olevankin melko vaikeaa, koska työsähköpostini ei ole poissaoloaikana toiminnassa, joten emme voi sen avulla kommunikoida. Hän kuitenkin toivoi, että pysyisimme kontaktissa jotenkin ja mietti kuulumisien vaihtamista vaikka uuden tuki-

henkilön välityksellä. Päädyimme kuitenkin tässä kompromissiratkaisuun ja annoin hänelle henkilökohtaisen sähköpostiosoitteeni, johon hän saisi kuulumisiaan kirjoitella. Käytännössä olemme olleet kuitenkin yhteydessä vain tämän kehittämistehtävän tiimoilta ja minun aloitteestani. Toisessa haastattelussa tukiasukas kuitenkin totesi, että suhde minuun on ollut vaihdoksen jälkeen suurin piirtein sellainen kuin hän odottikin.

Uuden tukihenkilön kanssa muodostuvasta suhteesta tukiasukkaalla ei ollut suuria odotuksia. Hän ajatteli, että olisi suhde edes jotenkin toimiva, mutta epäili mahtaako siitä tulla mitään. Toisessa haastattelussa tukiasukas kuitenkin jo totesi, että suhde uuden tukihenkilön kanssa on ollut jopa parempi kuin mitä hän odotti.

Vaihdon ollessa vielä edessäpäin eivät odotukset tulevaisuudesta olleet kovin kummoiset. Lähinnä tukiasukas odotti, että vuosi kuluisi nopeaan ja totesi että vuosi on lyhyt aika ja sen nyt pärjää miten vaan. Harmitteli hyvän tukihenkilön vaihtumista. Tukiasukas koki, että kaikki mahdollinen oli tehty hänen olonsa helpottamiseksi vaihdon aikana, eikä hänellä aluksi ollut muita ideoita vaihdon helpottamiseksi. Toisen haastattelun aikaan kehittämisideoita oli kuitenkin jo tullut mieleen. Tukiasukas olisi toivonut, että hänelle olisi voitu kertoa kuinka pitkäksi ajaksi tukihenkilö vaihtuu. Se olisi tehtykin jos se olisi käytännössä ollut mahdollista. Nyt en kuitenkaan itsekään tiennyt kuinka kauaksi aikaa jään pois.

Hyvää tukiasukas löysi vaihdosta sen verran, että uuteen ihmiseen tutustuminen on hänen mielestään aina positiivinen asia ja on iloinen jos pystyy hänelle puhumaan asioistaan. Kertoi myös, että uusi tukihenkilökin on hyvä. Kuitenkin huonoiksi asioiksi vaihdossa listasi ensimmäisessä haastattelussa sen, että tuskinpa pystyy uudelle tukihenkilölle puhumaan omista asioistaan ja asioinnit saattavat nyt hänen kanssaan jäädä tekevämmä. Toisen haastattelun aikaan ei löytänyt enää mitään huonoja asioita vaihdosta. Tukiasukas totesi myös, että jatkuvuuden kannalta tukihenkilön vaihtuminen on huono asia, varsinkin jos uuden tukihenkilön kanssa ei tule toimeen. Toisessa haastattelussa tukiasukas totesi vielä, että vaihdoksen syy aiheuttaa sen, että vaihdos tuntuu hyvältä. Kun vaihdoksen syy on positiivinen, niin silloin vaihdoskin tuntuu positiiviselta.

Tukiasukas oli sitä mieltä, että jos tukisuhde keskeytyy, siitä on hyvä kertoa suoraan ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta siihen ehtii sitten valmistautumaan. Hän oli

myös sitä mieltä, että on ehdottomasti parempi, jos hän saa vaihtoehtoja uudeksi tukihenkilöksi ja saa niistä itse valita sopivimman. Haastateltaessa häntä ei hän voinut kuvitellakaan sitä, että hänelle vain määrättäisiin tukihenkilö, eikä hän saisi siihen vaikuttaa. Tukiasukasta muistutettiin kuitenkin, että minä aloitin työskentelyn hänen kanssaan juuri niin, että minut määrättiin hänelle, eikä siitä sen enempiä keskusteltu. Meidän tapauksessamme kävi kuitenkin onneksi tuuri, että henkilökemiat sopivat niin hyvin yhteen, eikä ongelmia tukihenkilön vaihtamisessa ilmennyt. Verrattuna kehittämistehtävän aikaiseen vaihtamisprosessiin, meidän suhteen aloittaminen oli kyllä melko rajun oloinen. Kävin silloin itse kerran vanhan tukihenkilön kanssa tutustumassa tukihenkilöön. Emme tienneet toisistamme juuri mitään etukäteen ja seuraavan kerran meninkin jo tapaamaan häntä yksin. Sillä kertaa se toimi, mutta epäilen että uudelleen se ei olisi välttämättä toiminut. Meidän työskentelymme oli jo päässyt niin hyvään vauhtiin ja luottamus oli välillämme niin selkeä, että toinen raju tukihenkilön vaihto kahden vuoden sisällä ei olisi välttämättä ollut enää niin sujuva.

Tämä kuitenkin todistaa myös sen, että aina ei välttämättä ole paikallaan antaa kovasti vaihtoehtoja. Toisinaan voi olla jopa tarpeen, että päätöksen teon kanssa kamppailevalle autistille ei anneta vaihtoehtoja, jotka stressaavat häntä. Silloin vaihdon tekeminen hänelle mahdollisimman kuormittamattomaksi tarkoittaa sitä, että tukihenkilö vaihdetaan sopivimpaan ilman sen suurempia kyselyjä. Tällaisessa tapauksessa on kuitenkin muistettava jollain toisella tavalla päästää tukiasukkaan ääni kuuluviin ja huolehdittava siitä, että tukiasukas tuntee ainakin osittain osallistuvansa itseään koskeviin päätöksiin. Se voi tarkoittaa vaikkapa sitä, että hän saa päättää missä ja miten ensimmäinen tapaaminen uuden tukihenkilön kanssa tapahtuu.

8 POHDINTA

Kehittämistehtävä oli haastava ja suuritöinen, mutta koen, että kaikki tavoitteeni toteutuivat hyvin. Mallinsin mielestäni toimivan tukihenkilön vaihtamisen. Varmistin tukihenkilön äänen esille tulemisen mm. haastatteleamalla häntä kahteenkin kertaan ja hän sai myös osallistua vaihdon etenemiseen kertomalla miten haluaa edetä.

Alkuun pääseminen varsinkin teoriapohjaa miettiessä oli hankalaa, sekin kuitenkin lähti sujumaan hienosti alkuun päästyään ja jossain vaiheessa alkoi jo tuntua, että karsittavaakin tulisi. Olen tyytyväinen siihen, että sain kuuluviin niin tukiasukkaan kuin tukihenkilöehdokkaidenkin äänen lopulliseen työhön. Jälkiviisaana olisin kuitenkin valmistellut tukiasukkaan haastattelut paremmin sekä kuulostellut tukihenkilöehdokkaiden ajatuksia vaikka kaikkien yhteisellä tapaamisella, mieluummin kuin sähköpostilla, jolla sen nyt hoidin.

Paljon muitakin asioita olisi voinut tehdä toisin, esimerkiksi ehdokkaiden tapaamiset olisi ollut hyvä suunnitella paremmin, mutta toisaalta, tarkoituksenahan oli selvittää mikä mahdollisesti meni tässä mallintamisessa vikaan ja miten vaihtoprosessia voisi parantaa. Vikaanhan silti mielestäni ei mennyt mikään, on vain muitakin mahdollisuuksia jolla asiat olisi voinut tehdä. Kokonaisuudessaan koin, että vaihto ja sen mallintaminen sujui hienosti. Uudella tukihenkilöllä ja tukiasukkaalla lähti suhde sujuvasti toimimaan ja se oli kaiken tämän tarkoituskin.

Tulevaisuudessa malliani voi käyttää hyödyksi vaikkapa omaohjaaja vaihtojen yhteydessä pienemmässä mittakaavassa. Näin itse asiassa aiotaan tehdä työyksikössäni. Asukkaille annetaan mahdollisuus toivoa omaohjaajalleen työparia ja mahdollisuuksien mukaan toiveet pyritään toteuttamaan. Mallia voi käyttää myös muissa yksiköissä, joissa on tukiasukkaita, jos eteen tulee tilanne, että tukihenkilö on vaihdettava.

Itse olen kehittämistehtävää tehdessäni oppinut ainakin sen, kuinka ensiarvoisen tärkeää on osallistaa asiakasta. Pienikin ponnistus asiakkaan edes osittaiseen osallistamiseen on suuri askel oikeaan suuntaan. Opin myös, että on erittäin tärkeää muistaa kysyä asiakkaan mielipide ja kuunnella asiakasta, koska asiakkaan mielipide voikin olla yllättäen aivan eri mitä työntekijä on ajatellut.

Työyhteisö on osaltaan ollut mukana kehittämistehtävän teossa, vaikka itse olen ollut pois työpaikalta. Siellähän on uusi tukihenkilö koko ajan töissä ja hän on pitänyt muut työntekijät ajan tasalla siitä, miten hänellä tukiasukkaan kanssa sujuu. Lisäksi aion viedä valmiin työni työpaikalle ja kehottaa kaikkia lukemaan se läpi.

LÄHTEET

- Autismi- ja aspergerliitto ry (2007) Lapsuusiän autismi – ensiopas perheille. Viitattu 10.4.2010. Saatavissa osoitteessa: <http://www.autismiliitto.fi/files/519/Ensiopas.pdf>
- Gretschel, A. (toim.) (2002) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, artikkeleita osallisuudesta. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Helenius, T., Pennanen, R. & Huttunen, M. (2004) Tukihenkilöopas. Sylva ry.
- Ikonen, Oiva (toim.) (1998) Autismi – teoriasta käytäntöön. WSOY. Juva.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen T. (2000) Autismikuntoutus. PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. (2009) Autismin kirjo ja kuntoutus. PS-kustannus.
- Koivunen, H. (1997) Hiljainen tieto. Otava, Helsinki.
- Lahikainen, A. & Pirttilä-Backman, A. (toim.) (1998) Sosiaalinen vuorovaikutus. Otava.
- Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A. (toim.) (2009) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Yliopistopaino, Helsinki.
- Lehtinen, S. (1994). Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti. Raportti vuosilta 1992-1993. Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Lehtinen, U. & Pirttimaa, R. (1993) Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA. Miten tukea kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten kasvua? Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylä.

Silvennoinen, M. (2004) Vuorovaikutuksen avaimet. Talentum Media Oy, Helsinki.

Toom, A., Onnismaa, J. & Kajanto, A. (toim.) (2008) Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Kansallisvalistusseura.

Wikipedia (2010) Autismi. Viitattu 10.4.2010. Saatavissa osoitteessa:
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Autismi>

Yliruka, L. (2000) Sosiaalityön itsearviointi ja hiljainen tieto. Stakes.

Tukiasukkaan haastattelurunko 1 – kehittämistehtävä

1. Oletko kokenut tullesi kuulluksi tukihenkilön vaihtamisen aikana?
 - onko mielipidettäsi kysytty? missä vaiheessa?
2. Mitä olisit tehnyt itse toisin?
 - oliko hyvä tavata kaikki erikseen?
 - oliko hyvä tavata sinun luonasi?
 - päätös oli ilmeisen vaikea, miltä tuntui kun oli pakko päättää ihmisten väliltä?
3. Tuliko olo, että olet näytillä?
4. Kenen kuuluu pitää keskustelua yllä ehdokkaiden tapaamisten aikana?
5. Auttaisiko tukikysymykset/ keskustelurunko?
 - mitä tukikysymysten pitäisi olla?
 - millaisista aiheista olisi hyvä tietää etukäteen
 - riittääkö yksi tapaaminen päättämiseen
6. Miten sinulle olisi parasta kertoa muutoksista? Pamauttaa suoraan vai varovasti kierrellen? Mahdollisimman nopeasti vai mahdollisimman myöhään?
7. Olisiko helpompaa jos sinulle vain määrättäisiin uusi tukihenkilö, niin ettet saisi itse vaikuttaa siihen? – näin minun kohdalla...
8. Millaista suhdetta toivot vanhan tukihenkilön kanssa?
9. Millaista suhdetta toivot uuden tukihenkilön kanssa?
10. Millainen olo vaihdoksesta on nyt?
11. Miten voitaisiin helpottaa sinun oloasi vielä vaihtumisen aikana?
12. Millä muulla tavalla voisit kuvitella vaihtamisen olevan hyvä? entäs huono?

Tukiasukkaan haastattelurunko 2 – kehittämistehtävä

1. Oletko edelleen kokenut tulleeesi kuulluksi tukihenkilön vaihtamisen aikana eli kysyttiinkö mielipidettäsi tarpeeksi?
2. Mitä olisit tehnyt itse toisin?
 - oliko hyvä tavata kaikki erikseen?
 - oliko hyvä tavata sinun luonasi?
3. Kenen kuuluu pitää keskustelua yllä ehdokkaiden tapaamisten aikana?
4. Oletko edelleen sitä mieltä, että olisi ollut parempi jos minä en olisi ollut tapaamisissa mukana?
5. Olisiko tukikysymykset/ keskustelurunko auttaneet tukihenkilöehdokkaiden tapaamisten sujuvuuteen?
 - mitä tukikysymysten pitäisi olla?
 - millaisista aiheista olisi hyvä tietää etukäteen
 - oliko yksi tapaaminen/henkilö riittävä määrä päättämiseen
6. Miten sinulle olisi parasta kertoa muutoksista? Pamauttaa suoraan vai varovasti kierrellen? Mahdollisimman nopeasti vai mahdollisimman myöhään? Viimeksi olit sitä mieltä että suoraan on hyvä kertoa. Onko vielä asian laita näin kun jälkeenpäin ajattelet?
7. Olisiko helpompaa jos sinulle vain määrättäisiin uusi tukihenkilö, niin ettet saisi itse vaikuttaa siihen? – viimeksi ajattelit että ei hyvä jos määrätään..entäs nyt kaiken tämän vaihtamishössäkän jälkeen?
8. Onko suhde vanhan tukihenkilön (minun) kanssa ollut vaihtamisen jälkeen sellainen kuin odotit?

9. Onko suhde uuden tukihenkilön kanssa sellainen kuin odotit sen olevan?

10. Millainen olo vaihdoksesta nyt?

11. miten olisimme voineet helpottaa sinun oloasi vielä vaihtumisen aikana?

12. mitä hyvää ja huonoa olet kokenut vaihtamisesta olleen?

13. onko jotain muuta mitä haluat kommentoida?